

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

ha- Boneh

Lemberg, Shanah 1 (1904) ; damit Erscheinen eingestellt

מיקינתע מירבד רצוא.

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12870](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12870)

אוצר דברים עתיקים.

תקנות הח"ק "תלמוד תורה" דק"ק קראקא
אשר תקנו רבותינו הרמ"א והב"ח ולה"ה*

אלה א) תורף דברי כבוד אמור רבן של כל בני הגולה
הרב הגאון אב"ד ור"מ ב) דקהלתנו אשר שלח לכבוד מנהיגי
הקהלה חו"ש יצ"ו. הן ידעתם אשר מימי קדם נתיסד פה קהילתינו
החברה דת"ת לפקה על לימוד תורה לבני עניים שמהם תצא
תורה להחזיקם ללמוד תורה. ובגלל שבעוה"ד יצא הקצף ונשחת
הקיבוץ במגפה ב"מ וגדלדלה ונחרבה קהלתנו ונהרסה החבורה
דת"ת ועתה אחרי אשר המל ד' עלינו ויאמר למלאך המשחית
רב הרף ירך ותעצר המגפה והקהלה חזרה לתפארתה מדוע נהי'
אחרונים להשיב ולחדש חבורה דת"ת אשר הוא אחד מעמודי
העולם אשר העולם נשען עליו כמאמר אם לא בריתי יומם ולילה
חקות שמים וארץ לא שמתי איזה ברית שהוא יומם ולילה זו ברית
התורה שנאמר בו והגית בו יומם ולילה. ע"כ האזרו חיל ותנו לב
לשכלל ולחדש וליסד חבורה דת"ת כאשר הי' מקדם ולהחזיק ידם
בהכנסות אשר הי' להם מקדם ועוד תוסיף זרוע בכל אשר תוכל עשוהו.
אלה דברי כבוד הרב הגאון האב"ד ובית דינו הצדק יום
עשרה בטבת שצ"ח לפ"ק. בפקודת האב"ד ובד"צ

הק' יונה בן משה יחיאל ספרא דדיינא פה קראקא.

אחרי שכבוד אדומ"ו הרב הגאון האב"ד דקהלתינו בצירוף
בית דינו העורר לבבנו לחזק הח"ק דתלמוד תורה אשר הוסד פה
מאז נבחרו עפ"י כבוד הקהל חו"ש חמשה אנשים אלה שהמה
יתקנו החברה זו על מכונה ולהרבות בתקונה המה האנשים אנשי

* העתיקים למען הבונה הרב הגדול ממוחסי כהונה איש האשכולת כו' מהי
מאיר הכהן ראפפורט שליט"א אבן יקרה. ונבאי דתלמוד תורה בעיר המעטורה קראקא.
עם הערותיו היקרות.

הערות המעתיק

א) התחלת הפנקס מן מלת אלהי בלי שם ותואר עליהם. ואל יפלא בעיני
הקורא כי אינינו כתוב לפי כללי הרקדוק הן בחסרות ויתירות ופעם נכתב בלשון עברי'
ופעם בלשון תרגום. כי כן מצאתום כתוב ולא רציתי לשנותם כי ערכים ואהובים דברים
עתיקים כטה שהם.

ב) הוא מרן בעל הבי"ח וצלה"ה כאשר מפורש יוצא מהחתימות על התקנות הלאה.

שם יודעי בינה הרבנים המה"ג היה ר' מלך ב"ר מיכל גבאי, ר' לוי ב"ר יוסף, ר' צבי ב"ר אייזיק, ר' צמח ב"ר אברהם זלמן, ור' יחזקאל ליב-ב"ר אלי. כל מה שיתקנו האנשים האלה לטובת ברית הח"ק דת"ת ויקוים דבריהם ע"י כבוד אדמו"ר האב"ד בצירוף בית דינו הצ"ק יקום לעולמים עלינו ועל הבאים אחרינו.

הכ"ד הכותב בפקודת רו"ט מנהיגי הקהלה ובעה"ח י" טבת שצ"ח לפ"ק.

הק' נתן נטע במהו' דוד יהונתן סופר ונאמן דקהילה ק' קראקא.

אחרי אשר נבחרנו אנחנו הח"מ מאת כבוד רו"ט מנהיגי קהל עדת ישורין דפה קהילתינו קראקא יצ"ו לפקה לשכלל הח"ק על מכונה כמקדם הפשנו בכתבים ובפנקסאות הקודמין וזאת אשר מצאנו ראינו בפנקס הנעשה בשנת ש"א לפ"ק ג) וזה לשונו:

תקנת הח"ק דתלמוד תורה והמה אלה:

א. הח"ק הלז נתייסדה שהמה יפקחו על כללות לימוד התורה על כל המלמדים דפה ד) הן מלמדי דרדקי והן מלמדי גמרא שלא יעשו מלאכתם רפוי וילכו כל שבוע מאנשי ת"ת לשמוע התלמודים אצל המלמדים אם נלמד עמהם כהוגן עם כל התלמוד לפי שכלו.

ב. הלילה לשום מלמד ללמוד חומש עם פירוש אחר, הוקא עם פירוש „בר משה" שהוא לשונינו שמדברים אנחנו בו ה) כדי שידע הנער הפי' על נכון וגם עם התלמוד אשר ישיג שכלו לפי רש"י לא ילמוד שום פירוש אחר רק פירש"י שהוא פי' הנכון ע"פ פשוטו ש"מ וע"פ האמת. ו)

ג. הלילה למלמד דרדקי שיחזיק בחרו יותר מארבעים ילדים ויחזיק לזה שני ר"ד ז) שיוכלו ללמוד עמם ור"ד קטון שיביאם

ג) לפי הנראה נתייסדו התקנות הראשונות בימי רבנו הרמ"א זצ"ל כי הוא היה הרב דפה בעת ההוא לפי סדר הדורות וכלי ספק נחתך הכל על פי הקדוש ע"י תשובת הרמ"א ס"מ.

ד) בהפקודה הראשונה מאת הרב ז"ל אומר „לפקח רק על בני עניים שמהם תצא תורה" ולפי הנראה מתקנות אלה נתפשט מאז פעולת החברה גם על כל מלמדי העיר בכלל. ה) הפי' „בר משה" לא נמצא אצלנו וגם בשחיג לא הביאו וכנראה הי' הוא המתרגם הראשון את התורה לשפת זארגון המדוברת והנאונים מצאו נכון ללמוד ע"פ באורה. ו) ע"י שחיג ערך רש"י מליצה נעימה כל פירושי צרפתה השלך לאשפתא. חזן מפרשן-דתא, ר"ל רש"י מפרש התורה.

ז) הוא ר"ת „ריש דוכנא" המוזכר בנמי' ב"ב דף כ"א ע"א אבל אמרתי אחכמה נהיא רחוקה ממני מדוע הוצרכו המתקנים האלה לשני ר"ד ובנמי' וכ"ה להלכה בשו"ע יו"ד ס"י רמ"ה דסני בר"ד אחד לארבעים ולפי שיטת הפוסקים דוקא ביתר מארבעים

קראקא

ה"ה*

הגולה
ד מנהיגי
קהילתינו
מהם תצא
ף ונשחת
החבורה
המשחית
מדוע נהי'
מעמודי
מם ולילה
זו ברית
ותנו לב
החזיק ידם
בל עשוהו.
הצדק יום

קראקא.

בצירוף
הוסד פה
ה שהמה
שים אנשי

לית כו' מה'
ירדה קראקא.

יפלא בעיני
בלשון עברי'
דוכים דברים

קנות הלאה.

תקנות

לביתם. וכן הלילה למלמד גמרא להחזיק יותר מחמשה ועשרים ויחזיק להם שני ר"ד שיוכלו ללמוד עמהם ולהביאם לביה"ס.

ד. הלילה למלמד שישגי גבול חברו מלמד כמוהו באמצע הזמן ליקח תלמוד ממנו לחדר שלו. גם בסוף הזמן לא ילך שום מלמד אצל בעה"ב לדבר על לבו שיקח את בנו הלומד אצל מלמד אחר ויתן לו לביה"ס, רק אם יבא הבעה"ב בעצמו וימסור בנו ללמוד עמו הרשות להמלמד ליקח אותו לחדרו ביה"ס. על כל אלה יפקחו אנשי הח"ק דת"ת.

ה. אנשי הח"ק דת"ת יפקחו לשכור מלמד הגון וירא שמים שילמוד עם בני עניים ויתומים המובאים לבהמ"ד של נערים. (ח) אשר הוכן לזה וגם ישכרו ר"ד לפי מכסת הילדים אשר יבואו.

ו) המלמד ור"ד דת"ת ילמוד עם הילדים המובאים לביהמ"ד ש"נ אלה בית, עם הנקודות וסידור וחימוש עם פי"י "בר משה" דוקא וגם עם פירוש רש"י וסדר התפלות בזמנם, ודרך ארץ, והנהגה ישרה, (ז) עם כל אחד לפי שכלו ומדרגתו, וגם ילמדו עמם אותיות לעז שגדפסים בהם ספרי לעז בלשונם (י) כדי שיוכלו לקרות בהם וידעו מוסר ד"א ודרך ישרה. גם ילמדו עמם מלאכת הכתיבה באותיות ובלשון לעז מדברים בו. גם ילמדו עם המשכילים מהתלמידים לוח הפעלים כדי שידעו מהות לשון הקודש, עבר הווה, עתיד, יחיד, רבים, נוכח, נסתה, שלימים, חסרים, כפולות, וכן כל הגזרות והבנינים. גם ילמדו עמם מלאכת החשבון חיבור חיסה, כפל, חילק. אם אחד מהתלמודים יהי בן משכיל ומסוגל לבא למדע לימוד או"ה יתחיל עמו גמרא עם פי"י רש"י ותוס' (יא)

ז. אם יהי איזה תלמוד קרוב למלאות לו שלשה עשר שנה ילמוד עמו סדר מצות תפילין.

ח. בבוא הנער לארבעה עשר שנים ולא יהי מסוגל לגמרא יותן לאיזה אומנות או להיות משרת אצל בעה"ב. כל אלה יפקחו הח"ק דת"ת להיות הכל בסדר נאה ונכון על אופניו.

ע"ש גם מה שהוצרכו למלמד גמרא עם ביה נערים להחזיק ב"ר"ד הוא פלא גדול לפי שיטת הש"ס ופוסקים ומצוה ליישב.
(ח) בית, תלמוד תורה עבוד בני עניים נקרא מאז "בהמ"ד של נערים" ויובא הלאה עוד מזה.
(ט) הדברים האלה הם לימוד גדול בתורת התוסף גם מהיז וארחוב הדיבור איזה כאשר יצא "הבונה" לאור בלי הפסק.
(י) ספרי לעז הנאמרים בז- כוננתו על עמדו דייטש כאשר נאמר הלאה "בלשון לעז שאנחנו מדברים בו".
(יא) הביח אול לשיטתו בס"ד הטיה בוויד שלא ללמד גמרא עד אשר יהי בקי

וגם הנה נמצא כתוב הכנסות מח' זו הנמסר להם מראשי מנהיגי הקהלה.

א. שיקחו חלק ששית מכל בה"כ ובהמ"ד וממנינים מהכנסות הסבובים שנעשו בהם יום ב' ויום ה' בכל שבוע.

ב. בכל ברית מילה יקה המוהל מבעלי ברית והקרואים לסעודה גדבה מרצון המנדב וימסור לח' זו.

ג. בכל נשואין ילכו שני אנשים מח' זו לצד ההתן ולצד הכלה לבקש שיתנדבו מה' לפי נדבת לבם לח' זו וגם בעת סעודת נשואין יושלח מח' זו ביקס מחותם ליד אחד מהמסובין שיעמיד הביקס על השלחן ומי מהמסובין שירצה להשליך נדבה להביקס ישליך ואחרי כלות הסעודה ימנה המסיב הנבחר הנמצא בביקס בפני המחותנים וימסור הנמצא לח' זו.

ד. הגבאים הגבוהים יתנו חלק עשירית לח' זו ממה שנמצא בכל מתן בסתר בבהכ"ג.

בעלי ההתמנות יעשו ע"פ שלשה אנשים הנבחרים ע"פ קלפי בגורל מאנשי ח' זו, והנבחרים ימנו שלשה גבאים ושלשה במקומות וקאסיר ובמקום קאסיר אשר על ידם יעשה הוצאות ויגבו ההכנסות, וארבעה משגיחים שיפקחו על הכל אם נעשה בצדק ואמונה ויבוא להשבון עם הקאסיר אם נעשה הכל באמת וצדק ולא יומנה בח' זו אנשים לבעלי התמנות שלא יהי' בן ששה ושלשים שנים יב) וגם מוכרחים להיות דוקא בני תורה ואנשי מדע ואנשים חשובים.

אלה התקונים הנכתבים בפנקס יג) ואנחנו לא לגרוע דבר חלילה באנו רק לתקנות הלז ולחוסף תקנות אחרי שהתבוננו אנחנו הנבחרים שראוי להוסיף וזה אשר הוספנו:

א. מאחר שראינו שהכנסות הח' מועטים ואינם מספיקים להספקת שכירות מלמד ור"ד והספקת ביהמ"ד של נערים גלל כן נתנו

בתנ"ך בלו והשיך ז"ל חולק עליו ועי' באר הטב שם. (כמחכ"ת לא דק דהא תקנות אלו משנת שי"א הם ולא ממרן הבי"ח ז"ל. העורך)

יב) הוא עפ"י מאמרם ז"ל כיון שעבר אדם רוב שנהגיו ולא חטא כו' ובערכנו השטאטוטען דה"ק ת"ת דפה שמנו לחוק כו' הנכאים יוכלו להבחר אך מן הקאנדידאטים אשר יעשו הנכאים הישנים עם עוד חמשה אנשי החברה אשר יבחרו הנכאים, כי אלמלא הי' הבחירה פשוט אזי יוכל להיות כי יבחרו אנשי לצון להם לראש הת"ת איש אשר יהרס על ידו דרכי לימוד הישנים ותיפוק מיני' חורבא לעשות את הת"ת לחדר מתוקן (מסוכן קרי) לא כן עתה הנכאים הישנים המה יראי ד' אוהבי תה"ק ויבחרו גם המה אנשים שומרי תורה ונוצרי חק וכן לעולם וממנו יראו וכן יעשו כל חבורות ת"ת בערכם השטאטוטען.

יג) הוא הפנקס משנת שי"א.

ישרים
אמצע
שום
אצד
מסור
על
שמים
אשר
המ"ד
שה
נהגה
תיות
בהם
תיבה
יילים
עבר
וכן
חיסה
לבא
שנה
מרא
פקחו
ל לפי
ויובא
דיבור
בלשון
בקר

תקנות

רשות לאנשי המבוי הסמוכים לביהמ"ד של נערים לקבוע עצמם להתפלל בעת התפלה בבהמ"ד זו ובעד זה יתנו כל שבוע תמידין בסדרן חמשה עשר ג' פויליש'ד) לחברה זו הויץ חלק ששית מהסיבובים בכל שבוע יום ב' ויום ה'.

ב. קבענו החוק ולא יעבור שכל אחד מבעלי הכתים דפה שיתחיל בנו ללמוד חומש יתן נדבה לחברה זו ח"י גדולים, וכן אם יעשה לבנו סעודת בר מצוה יתן גם כן נדבה ח"י גדולים לחברה זו. (טו)
ג. כל הר"ד דפה יתן מכל הכנסותיהם מכל זהב פויליש'א' ג' פויליש'.

ד. כל אשר מבני החברה יתן לצדקה (—) (טז) פנים וחצי לצדקה.
ה. מחמת שנראה בעליל שכמה נערים גדולים אשר אין להם מורה דרך הולכים אחר בצעם ומזימם בדרך עקלקלות זה גונב וזה שואל על הפתחים למלאות בטנם ואינם נותנים לב להניח תפילין ולהתפלל רק רועים עצמם בדרך לא טוב ע"כ יפקחו אנשי החברה זו להכריחם שילכו להתפלל ערב ובוקר לביהמ"ד זו, שיניחו תפילין, ושיתנו אותם להיות משרת אצלם, או לאיזה אומן שילמדו אומנות, ואם האומן לא ירצה ללמדו אומנות בחנם יתן מקופת הח' זו לסייע סך ששה זהב פויליש' (ז).

ו. בכל שנה בעת עשות הקלפי חדשה עפ"י גורל לעשות בעלי התמנות, אחר זה יקה מהקלפי שלשה שלשה מאנשי הח' זו עד תשלום כל בעלי חברה וילכו שלשה לפקה על עניני הלימוד ומורה דרך טוב לנערים שאין להם מורה, בשבוע א', ואחריהם שלשה אחרים שבוע ב' וכן עד תשלום, או יהי בחזור הלילה עד הקלפי חדשה.

ז. המלמד דת"ת לא יתחיל עם איזה תלמוד גמרא זולת שיובחן שלשה שבועות על ידי שלשה אנשים המפקחים בזמנם אם ראוי ומסוגל ושכלו זך ללימוד או"ה*).

יד) הוא ר"ת גדולים שקודין נראשין חצי קאפיק רוסיא.

טו) אם או בעת ההוא שלא רבו הוצאות המלמדים וכיו"ב התחייבו ליתן ח"י גדולים שהוא עשרים ושלושים העללר זמנינו בכל עת מצוה על אחת כו"כ אשר היום יתחייב כאו"א ליתן לפי ערך זה להח' תית בזמנים הללו שתקנו להם חכמים הקדמונים.
טז) בכל מקום אשר ימצא בפנקס הלוח רווח בשני הצאי ענולים כזה (—) התכה הוא נמחק לפי ערך מקום הפנוי.

יז) מתשובת הר הכרמל יו"ד סי' כ"ד הביאו הפ"ת יו"ד סי' רנ"ט משמע דאסור לשנות מקופת התית לכיו"ב עיי"ש וצ"ע. ואם יארכו ימי "הבונה" ואוכה להעתיק התקנות מימים האחרונים ידובר אי"ה כזה באריכות.
יח) הצונם כזה כי התלמוד אשר אינינו בעל כשרון ואינינו מסוגל ללימוד נמי

אלה התקנות ישנים גם חדשים אשר הוספנו אנחנו הנבחרים
ובאנו עה"ה לראי' טו"ב טבת שצ"ה לפ"ק נאום הק' אלימלך מלך
בן מוה' מיכל נאום הק' יהודא ליב במוהר"ר יוסף זצ"ל נאום ה'
צבי בן מוה' אייויק נ"י הק' צמה בהרב המה"ג מ' אברהם ולמן
יצ"ה נאום יהודא ליב במוהר"ר אלי' זצ"ל.

הובא לפנינו התקנות הנמצאים שתקנו וחקקו הגאונים
הקדמונים (יח) ותקנות שהוסיפו הנבחרים ממנהיגי ת"ת דפה ומצאנו
כל דבריהם נאמנים והמה עשויים עפ"י דתוה"ק ועפ"י הנהגת האמת
והצדק בהשכל ודעת, ונתנום תוקף לכל דברי התקנות האלה
להיות בתוקף ועוז עלינו ועל הבאים אחרנו לדור עלמין לנצח.
הכ"ד הב"ד הקבועים יושבים על כסא המשפט בצירוף
בראשינו כבוד תפארת ראשינו הרב הגאון אב"ד דפה ק"ק קראקא.
באנו עה"ה בעצמנו כ"ה טבת שצ"ה לפ"ק.

נאום הק' יואל צירקוש

אב"ד ור"מ פה קראקא והגליל.

נאום יצחק בהגאון מוה' נתן ז"ל, הק' נחום במוה"ר יעקב ז"ל,
נאום הק' יהודא במוה"ר חיים זצ"ל, הק' אביגדור במוה"ר ישכר,
נאום הק' ברכי ברך בהגאון מוה' יצחק, נאום הק' יונה במוה"ר
חיים יצ"ה, הק' יהודא ליב בן הרב מוה' משה, נאום הק' יואב
בהקדוש מוה' מאיר ז"ל, הק' יואל מיכל בן הגאון מוה' משולם
משה יצ"ה, נאום הק' אורי פייבוש בן מוה' יעקב ז"ל.

אחרי אשר הובא לפנינו אסיפתנו מנהיגי הקהילה רו"ט ויחידו
סגולה דברי התקנות מקדמת דנא ואשר הוסיפו הנבחרים מרו"ט
והמה מיוסדים עפ"י דרכי התורה ועפ"י אמונת היושר והצדק
והנהגה ישרה וגם כבוד אדומ"ו הרב הגאון בצירוף בית דין
הקבועים מצאו דברי התקנות ונתנו תוקף לדבריהם. אנחנו
באסיפה שלימה שבעים איש בשפה אחד קבלנו דבריהם להיות
בחוק ולא יעבור עלינו ועל כל הבאים אחרינו לדורי דורות.

ותוס' ילמדו עמו לימודים הנחוצים לכל איש יהודי לדעת כמו תנ"ך, פירוש התפלות,
דינים משיע או"ח למען ידעו חובת היהדות מה ד' דורש מאתם את המעשה אשר יעשו
זמן ספרי מוסר ומדות כמו מס' אבות, מס' ד"א וכו"ב כאמור למעלה. העורך.

יח) מוה' תראו איך רבינו הבי"ח זצ"ל יכנה המתקנים הראשונים בשם גאונים
קדמונים. ולכן מהנכון לדקדק בהם בכל אות כאשר ראוי לדקדק בדברי הראשונים וללה"ה.

המעתיק מאיר הכהן ראפאפארט.

תקנות

הכ"ד הכותב והחותם בפקודת רו"ט ובאסיפה שלימה שבעים איש
הבעה"ה לראי' כ"ה טבת שצ"ה לפ"ק.

נאום נתן נטע בן משה דוד יונתן
סופר ונאמן דקהלה קהל עדת ישורן דפה קראקא.
הועתק אות באות מגוף הכתבים בח"י הנבחרים ובח"י הכו"צ
זצ"ל ובח"י אסיפה שלימה בלי שום שנוי כלל הכ"ד הבעה"ה לראי'
מ"ז שבט תקל"ה.

נאום הק' אברהם נאמן דת"ת.
ונאום שרגא פייבוש בר"א נאמן דבה"ה.
למען יהי' לעדות נאמנה שהכתבים מועתקים אות באות בל
שנוי ושקבלתי הכתבים לידי בחזרה בעה"ה לראי' כ"א שבט תקל"ה.
נאום הק' אברהם פנחס הלוי איש תורוויץ
סופר ונאמן דק"ק קראקא.

בעוד הק'
שמו
ותורתו ואס'
ויקיים בו
בנוי לתלפ'
ודם
חדיל נסוף
ורב שלום
המרבנים ש'
מדכתיב א'
הקריאה?
מצוין מת'
היא. ומר'
דכתיב וכ'
בניך השט'
יולדו לד'
ע"ז מהא'
קשיא דה'
נורמת מה'
הת"ח לב'
נתהלים מ'
ביניהם מ'
שהת"ח מ'
להקב"ה
א'
מחלוקת
הצליח ש'
בעולם א'
להם קש'
שלום בע'
שלום במ'
חיינו הם
שאינו ת'
דאי' לל'
כאמור ד'
דהת"ח